

VILÁG- TÖRTÉNET

15. (47.) évfolyam 2025. 2.

A HUN-REN BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **LÁSZLÓ SZABOLCS**
A KODÁLY-MÓDSZER NEMZETKÖZI INDULÁSA
- **KASZÁS VERONIKA**
MAGYARORSZÁG ÉS AZ ENSZ MENEKÜLTÜGYI
FŐBIZTOSSÁGÁNAK EGYÜTTMŰKÖDÉSE
A RENDSZERVÁLTOZÁS ÉVEIBEN
- **SZENTE-VARGA MÓNICA**
MAGYAROK AZ ENSZ NICARAGUI VÁLASZTÁSI
MEGFIGYELŐI MISSZIÓJÁBAN
- **LAKATOS ISTVÁN**
AZ EMBERI JOGOK HELYZETE MAGYARORSZÁGON
A KÁDÁR-KORSZAK ELSŐ ÉVTIZEDÉBEN
- **J. NAGY LÁSZLÓ**
ALBERT CAMUS, MAGYARORSZÁG ÉS AZ ALGÉRIAI HÁBORÚ
1956-BAN
- **SZEMLE**
PAPP REGINA, PALOTÁS ZSOLT, GREGOSITS GÁBOR,
BENE KRISZTIÁN ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Lovaš Eldina, Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

TARTALOM

Az együttműködés színterei. Magyarország és az ENSZ szervezetei (Kecskés D. Gusztáv)	173
<i>Tanulmányok</i>	
László Szabolcs: A Kodály-módszer nemzetközi indulása. A Zenei Nevelés Nemzetközi Társasága és az államszocialista magyar zeneoktatás az 1960-as években	177
Kaszás Veronika: Magyarország és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának együttműködése a rendszerváltozás éveiben	201
Szente-Varga Mónika: Magyarok az ENSZ nicaraguai választási megfigyelői missziójában	223
Lakatos István: Az emberi jogok helyzete Magyarországon a Kádár-korszak első évtizedében. Nemzetközi emberi jogi normák – belpolitikai számítások	239
J. Nagy László: Albert Camus, Magyarország és az algériai háború 1956-ban	267
<i>Műhely</i>	
Zsemlye János Konstantin: Egy különleges intézmény I. Péter cár országában. A Külügyi Utazó Kancellária a külpolitikai ügyek oroszországi intézésének gyakorlatában	283
<i>Szemle</i>	
Élő holtak (Papp Regina)	299
Abszolutizmus mint kockázatkezelés (Palotás Zsolt)	303
Magyar–latin-amerikai kapcsolatok a hidegháború elején (Gregosits Gábor)	308
A Francia Idegenlégió leghíresebb magyar altisztjei (Bene Krisztián)	311

Jelen számunkat Kecskés D. Gusztáv, Balogh Lídia és Germuska Pál szerkesztette

Magyar–latin-amerikai kapcsolatok a hidegháború elején¹

A most ismertetendő kötet szerzője Horváth Emőke történész, latin-amerikanista, a Károli Gáspár Református Egyetem egyetemi docense, a Bölcsészettudományi Kar Latin-Amerika Kutatócsoportjának vezetője. Fő kutatási területei közé tartozik a magyar–kubai és a magyar–chilei viszony a hidegháború idején. Újjonnan megjelent kötete a második világháború vége és a kubai forradalom győzelme közötti időszakban vizsgálja Magyarország és az egyes latin-amerikai országok kapcsolatait. Hazánkban korábban még nem kutatták ezt a kérdést. A szerző különösen nagy figyelmet fordított az előzmények vizsgálatára, hogy a témával most ismerkedők is megértsék a történelmi összefüggéseket. Horváth Emőke főleg magyar levéltárakban végzett kutatásokat: a Magyar Dolgozók Pártja (MDP), a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), magyar cégek iratai és publikált külföldi dokumentumok mellett elsősorban svéd anyagokat, illetve a CIA és az amerikai külügyminisztérium dokumentumait vizsgálta. Argentín, mexikói, ecuadori, uruguayi, chilei és brazil levéltárakban is kutatott. A kutatás három területen tárt fel új ismereteket: a magyar külpolitika alakulása, a latin-amerikai országok külpolitikája terén, valamint a közép-kelet-európai térség összehasonlítása révén az itt található országok külpolitikájának vonatkozásában. A volt szocialista országokban már megkezdődött a latin-amerikai kapcsolatok feldolgozása. Ebben a munkában Csehország jár az élen.

A szerző a nemzetközi viszonyrendszer bemutatása során kitér az előzményekre, a magyar külpolitikát befolyásoló szovjet álláspont alakulására. A szovjet–latin-amerikai kapcsolatok részét képezték a Komintern által koordinált pártkapcsolatok. Először Mexikó és Uruguay létesített diplomáciai kapcsolatot a Szovjetunióval. 1929-ben Buenos Airesben, a latin-amerikai kommunista pártok első konferenciáján a Trockizmus elutasításáról és a forradalmi taktikáról tárgyaltak. 1934-ben Montevideóban a latin-amerikai kommunista pártok széles imperialistaellenes népfrontpolitika megvalósítását tűzték ki célul. 1947-ben megalakult a Kominform, amelynek mindegyik latin-amerikai kommunista párt a tagja lett. Sztálin halála után a békés egymás mellett élés stratégiája jelent meg a szovjet külpolitikában, ennek érdekében a kereskedelmi kapcsolatokat akarták fejleszteni.

A latin-amerikai államok külpolitikáját alapvetően az Amerikai Egyesült Államokhoz fűződő viszony befolyásolta. Az előzményeket tekintve a kapcsolatokban meghatározó jelentőségű az 1938 decemberében elfogadott limai nyilatkozat, amely megerősítette a kölcsönös segítségnyújtás szándékát, ha féltéken kívüli ország támadja meg valamelyik latin-amerikai államot, egyúttal rendelkezett arról is, hogy vészhelyzet esetén hívják össze a külügyminiszte-

¹ Horváth Emőke: *Magyarország külkapcsolatai Latin-Amerika egyes országaival a hidegháború korai szakaszában (1945–1959)*. Bp., Károli Gáspár Református Egyetem – L' Harmattan, 2023. 312 p.

reket. Pearl Harbor után Argentína és Chile kivételével a latin-amerikai országok támogatták az Amerikai Egyesült Államokat, Mexikó és Brazília a világháborúban is részt vett.

A második világháború után Latin-Amerikában demokratizálódás és politikai balrafordulás zajlott le. A Marshall-terv a nyersanyagok és a trópusi élelmiszerek európai piacának helyreállításával segítette Latin-Amerikát, ugyanakkor Brazília jóval nagyobb támogatást remélt az USA-tól világháborús szerepvállalása miatt. 1958-ban Juscelino Kubitschek brazil elnök az amerikai földrész egységének megerősítésére irányuló javaslatot dolgozott ki. A világháború után a latin-amerikai országok megpróbálták magukat függetleníteni az Amerikai Egyesült Államoktól. Egyes országok már nemcsak nyersanyagot, hanem félkész termékeket és iparcikkeket is igyekeztek exportálni. Ugyanakkor 1959-ben az amerikai kormány kezdeményezésére 21 ország részvételével megalakult az Amerikaközi Fejlesztési Bank (IBD/BID).

A második fejezet Magyarországgal és a latin-amerikai országokkal foglalkozik. A két világháború között a magyar külképviseletek jelenlétét a gazdasági érdekek mellett a kivándorlási hullám is szükségessé tette. A legtöbb magyar Brazíliába, Argentínába, Uruguayba és Kubába vándorolt ki. Korábban Olaszország, az Amerikai Egyesült Államok és Hollandia látta el a magyar érdekek képviseletét. Ebben az időszakban a magyar cégek egyre több terméket igyekeztek Latin-Amerikába exportálni, onnan pedig elsősorban nyersanyagot importálni. Az egyik legfontosabb termék a magyar gyógyszer és gyógyszer-alapanyag volt. Exportáltak hengereltárukat, mezőgazdasági gépeket, Ganz motorvonatokat és alkatrészeket, bőr- és gumiárukat, textilneműket és kézimunkákat is. A Ganz és a Tungsram leányvállalatot alapított Argentínában. Az Orion Brazíliában nyitott képviseletet. Brazíliából gyapotot hoztak be Magyarországra. A diplomáciai kapcsolatok megszakadása, majd a világháborút követően a kibontakozó hidegháború megakadályozta az együttműködés folytatását.

A második világháború idején Argentínában, Brazíliában, Chilében, Paraguayban és Uruguayban Svédország vette át a magyar érdekek képviseletét, mivel ezek az országok megszakították diplomáciai kapcsolataikat Magyarországgal. 1952-ben a magyar külügyminisztériumban az angolszász országok osztályán belül alakult meg a latin-amerikai referatúra, mivel Budapest továbbra is az USA csatlós államainak tekintette, és a gyarmati és félgymarmati országok csoportjába sorolta a latin-amerikai országokat.

A második világháború után már nem beszélhetünk önálló magyar külpolitikáról, mivel Magyarország csak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) jóváhagyásával létesíthetett diplomáciai kapcsolatot egy másik országgal. A kulturális kapcsolatok a diplomáciai kapcsolatok előszobáját jelentették. A művelődési társaságok alapítását formálisan a civil szféra kezdeményezte, de a külügyminisztérium is jóváhagyta. Magyar filmek is eljutottak Latin-Amerikába, azonban kezdetben elsősorban propagandaértékük szempontjából választották ki azokat, többek között a *Talpalatnyi föld* (1948), a *Ludas Matyi* (1949), a *Gyapot* (1950), a *Sztálin-híd* (1950), a *Dalolva szép az élet* (1951) és a *Felszabadult föld* (1951) című filmet vetítették. Később kevésbé ideologikus szempontok szerint válogattak, így jutott el a montevidói filmfesztiválra a *Londonban jártunk* (1956), a *Bölcsők* (1957) és a *Kiskunság* (1957). 1948-tól Magyarország kulturális kapcsolatai a Szovjetunióval és a baráti országokkal váltak intenzívvé, így Latin-Amerika háttérbe szorult.

A második világháború után Magyarország gazdasági helyzetét nehezítette a háborús jóvátétel fizetése és a Marshall-terv elutasítása 1947-ben. Jelentősen megnőtt az import. Argentína és Brazília Magyarország legjelentősebb kereskedelmi partnerei között szerepelt. Az USA embargós politikája negatív hatással volt a latin-amerikai országok kereskedelmére. Az embargót sokszor reexporttal kerülték meg. A reexport egy harmadik fél bevonásával bonyolított közvetítő tevékenység, melynek során az áru eredeti eladója és vevője nem fel-

tétlenül szerez tudomást a másik ügyletkötéséről. Lengyelország és Csehszlovákia jóval előbbre járt a térséggel folytatott kapcsolatépítésben. Lengyelország közvetlen hajójáratot is üzemeltetett ezekkel az országokkal.

Az üzleti kapcsolatokhoz a diplomáciai viszony rendezésére is szükség volt, ezért a magyar kormány 1946-ban jelezte a SZEB-nek, hogy fel kívánja venni a gazdasági kapcsolatokat Argentínával, Brazíliával, Chilével, Peruval, Bolíviával és Uruguayjal. Argentína mutatja a legnagyobb nyitottságot a szovjet blokk országai iránt. A *New York Times* szerint ennek az volt az oka, hogy Juan Domingo Perón elnök megpróbált kitörni az elszigeteltségből és Dél-Amerika erős embere kívánt lenni. Argentína az első latin-amerikai országgént vette fel a diplomáciai kapcsolatokat Magyarországgal 1949-ben. A kapcsolatépítést elősegítette, hogy a Szovjetuniónak szüksége volt az argentin búzára és nyersanyagokra, többek között gyapjúra és lenre.

A szerző ezután néhány további latin-amerikai ország kapcsolatfelvételi kezdeményezését veszi sorra. Chile esetében a chilei magyar közösség javasolta először a kapcsolatok újbóli felvételét, amire Joaquín Fernández külügyminiszter biztató választ adott. Ecuador is fel akarta venni a diplomáciai kapcsolatokat Magyarországgal és agrément-t is kért kijelölt követe számára. (Az agrément előzetes jóváhagyás a diplomáciában, amelynek a célja az, hogy a fogadó állam idejében tájékoztassa a küldő államot, ha fenntartásai lennének a leendő misszióvezetővel szemben.) A SZEB azonban nem engedélyezte a kapcsolatok felvételét. Kuba esetében a szigetországi Magyar Prágay János Alapítvány elnöke panasza után Sík Endre washingtoni magyar követ jegyzéket intézett a kubai kormányhoz a diplomáciai kapcsolatok rendezése céljából. Végül azonban sem a kereskedelmi, sem a diplomáciai kapcsolatok kiépítése nem történt meg. Magyarország Mexikóval is próbált kapcsolatot létesíteni, de elutasításban részesült. A bolíviai forradalom győzelme után Víctor Paz Estenssoro kormánya államosította a nagy önvállalatokat, agrárreformot hajtott végre, diverzifikálta a gazdaságot. A reformok után 1953-ban létrejött a diplomáciai viszony a két ország között. 1955-ben a latin-amerikai országok támogatták, hogy Magyarországot felvegyék az ENSZ-be.

Összegzésként megállapítható, hogy a vizsgált időszakban nem létezett tudatos magyar külpolitika Latin-Amerika vonatkozásában. Magyarország nem folytathatott önálló külpolitikát, és gyarmattartói múlt híján érdektelennek bizonyult az Európán kívüli területek iránt. A misszióvezetők politikailag megbízhatók, de a diplomáciai szolgálatra alkalmatlanok voltak. A külügyi szervek szorosan együttműködtek a hírszerzés intézményeivel. 1956 után már nem történtek próbálkozások Latin-Amerika irányába. Egy 1958-as külügyminisztériumi direktíva előírta ugyan a diplomáciai kapcsolat létesítését Brazíliával, Mexikóval és Chilével, azonban a kitűzött célokat felülírta a kubai forradalom győzelme.

A témából adódóan a szerző nézőpontja Magyarország-centrikus, Horváth Emőke azonban tágabb kontextusban vizsgálta a kérdést, és kiemelte a latin-amerikai államok érdekeit és céljait is, illetve vizsgálódását az amerikai-szovjet rivalizáláson keresztül értelmezte. A magyar-latin-amerikai kapcsolatok megértéséhez nem hagyható figyelmen kívül a magyar-szovjet és a magyar-amerikai viszony alakulása sem.

Gregosits Gábor*

* A szerző a Szegedi Tudományegyetem BTK Hispanisztika Tanszékének doktorandusza (6722 Szeged, Petőfi S. sgt. 32–34.).

CONTENTS

Areas of Cooperation: Hungary and UN Organisations (Gusztáv Kecskés D.)	173
<i>Studies</i>	
Szabolcs László: The International Launch of the Kodály Method: The International Society for Music Education and Hungarian State Socialist Music Education in the 1960s	177
Veronika Kaszás: Hungary and the United Nations High Commissioner for Refugees: Cooperation at the End of the Cold War	201
Mónika Szente-Varga: Hungarians in the UN Election Observer Mission in Nicaragua	223
István Lakatos: The Human Rights Situation in Hungary in the First Decade of the Kádár Era: International Human Rights Standards – Calculations in Domestic Policy	239
László J. Nagy: Albert Camus, Hungary and the Algerian War in 1956	267
<i>Workshop</i>	
János Konstantin Zsemlye: A Special Institution in the Country of Tsar Peter I: The “Foreign Affairs Traveling Chancellery” in the Practice of Managing Foreign Policy Affairs in Russia	283
<i>Book Reviews</i>	
The Vitality of the Dead in Medieval Societies (Regina Papp)	299
Absolutism as Risk Management (Zsolt Palotás)	303
Hungarian–Latin American Relations at the Beginning of the Cold War (Gábor Gregosits)	308
The Most Famous Hungarian Non-commissioned Officers of the French Foreign Legion (Krisztián Bene)	311

Ára: 900 Ft
Előfizetőknek: 600 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél,
vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszáman: 06-80/444-444,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440,
vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda,
Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetében
(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.,
telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban
(1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2025. évi megjelentetését a Nemzeti Kulturális Alap
és a Magyar Tudományos Akadémia támogatja.

Nemzeti
Kulturális
Alap

MTA MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

**HUN
REN**

BÖLCSESZETTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET